

METODICKÝ LIST JAKO DIDAKTICKÝ PROSTŘEDEK

PAVLAS Jiří, ČR

Resumé

V příspěvku vymezuji pojem didaktický prostředek, uvádím členění didaktických prostředků dle různých autorů. Dále popisuji možnosti využití metodického listu jako didaktického prostředku a uvádím návrh metodického listu.

Klíčová slova: didaktický prostředek, metodický list, motivace, technické myšlení žáka

METHODICAL LETTER LIKE DIDACTIC INSTRUMENT

Abstract

In the paper define the concept didactic instrument, division didactic instruments in compliance with different authors. Undermentioned possibilities development methodical letter like the didactic instrument and features design methodical letter.

Key words: didactic instrument, methodical letter, motivation, technical cogitation pupil

1 Úvod

Oborové didaktiky technických předmětů reagují v celosvětovém měřítku na nezbytnost vytváření předpokladů pro výkon profese. L. Kvapil (1) uvádí, že v případě technicky zaměřených předmětů na nižších stupních škol je základem možnosti vytvářet všeobecné předpoklady pro výkon profese vyváženost jednotlivých složek obsahu – praktická část, tvořivost žáků, základní technické znalosti atd. Budeme – li požadovat, aby se rozvíjelo technické myšlení žáka, musíme žáka správně motivovat, technické myšlení v žákovi nejdříve probudit a postupně jej formulovat.

Bude –li tento názor sloužit jako základ technického vzdělávání, je pak cílem obecně technického předmětu technické myšlení vyvinout. Mezi prostředky pro rozvoj technického myšlení či motivaci žáků řadíme bezesporu metodické listy jakožto didaktické prostředky.

2 Členění didaktických prostředků

Pojem *didaktický prostředek* nemá dosud pevně ustálený obsah, a proto je možné pozorovat terminologické nesrovnalosti. Lze na něj nahlížet z širšího nebo užšího hlediska. Při širším chápání jsou didaktické prostředky všechny prostředky, které má učitel k dispozici na dosahování vytyčených výukových cílů (2). Jsou pracovními prostředky (nástroji) pedagoga v řízení, usměrňování a regulaci vyučovacího procesu.

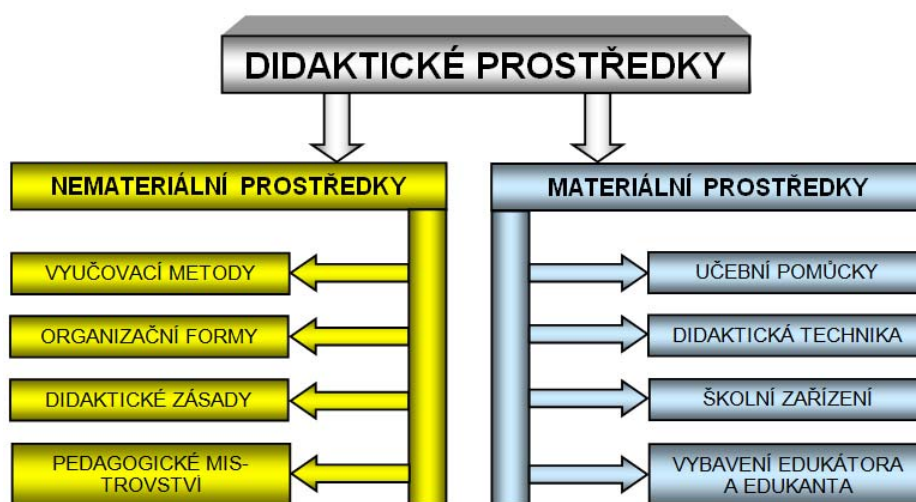
O. Obst (3) uvádí, že v didaktice rozumíme prostředkem vše, čeho učitel a žáci mohou využívat k dosažení výukových cílů. Mezi didaktické prostředky lze tedy zařadit veškerá média, jako jsou metody výuky, vyučovací formy, didaktické zásady, dosažení dílčího cíle, ale i vizuální či auditivní techniku, učební prostory, učební pomůcky, aj.

Pod pojem didaktický prostředek zahrnujeme vše, co umožňuje dosažení deklarovaného cíle vyučování. Prostředky z cílů vyučovacího procesu přímo vychází a jsou jimi určovány (4). Všechny didaktické prostředky se dělí na dvě velké množiny materiálních a nemateriálních didaktických prostředků. V. Rambousek ve své práci

Technické výukové prostředky rozčleňuje materiálně didaktické prostředky do šesti základních kategorií:

1. Učební pomůcky – ze všech materiálních didaktických prostředků jsou nejtěsněji svázány s obsahem výuky. Jejich prostřednictvím je možné přímo dosahovat cílů výuky. Do kategorie učebních pomůcek patří zejména učebnice, modely, školní obrazy, promítaná zobrazení, video i audio záznamy, výukové počítačové programy. Řadíme sem jak pomůcky bezprostředně využitelné (učebnice, nástěnné obrazy, apod.), tak pomůcky použitelné jen ve spojení s určitým zařízením (audio a videonahrávky, počítačové programy, apod.).
2. Metodické pomůcky – jsou určeny výhradně pro použití učitelem. Slouží ke správné metodě učitelovy práce ve vyučovacím procesu. Patří sem různé metodické příručky, literatura z oblasti pedagogiky, psychologie, apod.
3. Zařízení – obsahem této kategorie materiálních didaktických prostředků jsou přístroje a zařízení, které se přímo nevztahují k obsahu konkrétní výuky a nejsou využívány jako učební pomůcky. Řadíme sem např. školní nábytek, nářadí, různé měřicí přístroje, laboratorní přístroje a jiné vybavení učeben.
4. Didaktická technika – v širokém pojetí bychom didaktickou techniku mohli zařadit do kategorie zařízení, ale vzhledem k jejímu významu, specifickým možnostem a univerzálnímu použití ji většina autorů uvádí jako samostatnou skupinu materiálních didaktických prostředků. Didaktická technika v podstatě dovoluje prezentaci učebních pomůcek. Patří sem videorekordéry, magnetofony, počítače, kamery, ale i např. tabule.
5. Školní potřeby – tuto kategorii není třeba široce charakterizovat, patří sem sešity, štětce, rýsovací potřeby, atd.
6. Výukové prostory – zde řadíme všechny at' už vnitřní či venkovní prostory sloužící k uskutečňování vyučovacího procesu. Jsou to učebny, laboratoř, přednáškové sály, dílny, ale také školní pozemky, hřiště, apod.

V publikaci Učební pomůcky a zásada názornosti uvádí J. Dostál (5) členění didaktických prostředků dle obrázku č.1.

Obr. č. 1: Systém didaktických prostředků

3 Metodický list v rámci didaktických prostředků

Vzhledem k různým výkladům pojmu didaktický prostředek a nejednotného členění didaktických prostředků je velmi obtížné jednoznačně zařadit metodický list do tohoto systému. Vezmeme – li v potaz členění dle V. Rambouska lze metodický list

začlenit do materiálně didaktických prostředků – kategorie 2. Metodické pomůcky. Pokud bychom chtěli zařadit metodický list do členění didaktických prostředků uvedeného v publikaci Učební pomůcky a zásada názornosti patřil by pravděpodobně do skupiny Materiální prostředky – Učební pomůcky.

4 Význam metodického listu a jeho návrh v rámci řešeného projektu

Kvalitně a systematicky zpracované metodické listy slouží jako výukový didaktický materiál, obsahují potřebné informace z hlediska vyučovacího procesu. Smyslem metodických listů pro obecně technický předmět je jejich praktické využití jako komplexní příprava na vyučovací hodinu pro širokou vrstvu pedagogů. L. Kvapil (1) uvádí, že metodický list určený pro obecně technický předmět by měl obsahovat didaktickou část zahrnující sledované cíle, popis výrobku, materiál, pomůcky a nástroje, motivační složku, pracovní postupy včetně doplňujících nákrešů, mezipředmětové vztahy, organizační doporučení a fotografickou dokumentaci hotového výrobku.

Metodické listy jsou také součástí projektu „Inovace přípravy učitelů ve specifické oblasti technického vzdělávání“, na kterém se podílím jako spoluřešitel. Projekt je zaměřen na zkvalitnění obsahu výuky týkající se pregraduální přípravy budoucích pedagogů v rámci technické a informační výchovy na PdF UP Olomouc. Cílem projektu je seznámit studenty nejen teoreticky, ale především prakticky s jednotlivými materiály a netradičními technologickými postupy, jejich zpracováním. Studenti se v rámci výuky seznámí a dostatečně prakticky osvojí jednotlivé techniky a budou motivováni k aplikaci svých znalostí v budoucí pedagogické praxi.

Součástí projektu jsou metodické listy, které slouží jako podpůrný studijní materiál budoucích pedagogů. Tyto metodické listy mohou být inspirací pro mnohé pedagogy v praxi. V kontextu s RVP ZV jsou metodické listy zpracovány především pro vzdělávací oblast *Člověk a svět práce*.

Struktura všech metodických listů je obdobná. Každý metodický list obsahuje název, zařazení v rámci RVP ZV (vzdělávací oblast, tématický okruh, téma), formu výuky, metodu výuky, motivaci žáka, kompetence, mezipředmětové vztahy, časovou dotaci. V metodickém listu jsou dále uvedeny pracovní operace, náročnost zpracování, základní informace o zpracovaném materiálu (teoretické vstupy do problematiky), požadavky na technické zázemí (pomůcky, nářadí, materiál), pracovní postup včetně chronologické fotodokumentace. V závěru metodického listu jsou uvedeny metodické poznámky a možnosti zařazení v rámci projektového vyučování. Metodické listy zpracovávané v rámci výše uvedeného projektu jsou rozděleny pro skupiny dle zpracovávaného materiálu (papír, dřevo a příbuzné materiály, modelovací hmoty, textilie, netradiční materiály).

5 Závěr

I přes nejednotnost členění didaktických prostředků je zřejmé, že metodický list má v této skupině nezastupitelnou pozici. Kvalitně a systematicky zpracovaný metodický list považuji významný výukový materiál nejen v obecně technickém předmětu. Výše popsané metodické listy jsou volně dostupné na webové prezentaci projektu (6).

Příspěvek je publikován v rámci řešení projektu FRVŠ 2008, č. SPP20419081 „Inovace přípravy učitelů ve specifické oblasti technického vzdělávání“.

6 Literatura

1. KVAPIL, L. *Možnosti výchovy k tvořivosti při práci s některými technickými materiály na primární škole*. 2005, 147 s. Disertační práce.
2. PRŮCHA, J. a kol. *Pedagogický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál, 2004. 322 s. ISBN 80-7178-772-8.
3. KALHOUS, Z. – OBST, O. a kol. *Školní didaktika*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. 448 s. ISBN 80-7178-235-X.
4. RAMBOUSEK, V. a kol. *Technické výukové prostředky*. 1. vyd. Praha: SPN, 1989. 302s.
5. DOSTÁL, J. *Učební pomůcky a zásada názornosti*. 1. vyd. Olomouc: Votobia, 2008. 40 s. ISBN 978-80-7220-310-9.
6. Dostupné na internetu: <<http://metodickelisty.googlepages.com/>> [cit. 2008-04-22].

Lektoroval: René Szotkowski, Mgr., PhD.

Kontaktní adresa:

Jiří Pavlas, Mgr.,
Katedra technické a informační výchovy, Pedagogická fakulta UP, Žižkovo nám. 5, 771 40 Olomouc, ČR, tel. 00420 585 635 819, e-mail: jirka.pavlas@seznam.cz